

Evaluering av forsøksprosjektet "Konflikt og forsoning"

- et prosjekt for alternativ behandling av saker etter Barne洛vens kap. 5 og 6

Prosjektleder:	Hanne Haavind
Medarbeider:	Knut Rønbeck
Institusjon:	Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo
Prosjektperiode:	2002-2007
Finansiering:	kr. 1.817.000

Prosjektet har et anvendt og et teoretisk siktemål:

Hovedmål:

Frembringe kunnskap om hvorledes foreldretvister om omsorg, foreldreansvar og samværsrett kan behandles i rettsapparatet med redusert risiko for at barn blir skadelidende av foreldrenes konflikt.

Utdype forståelsen av forsonings-, meglingsarbeidets betydning i et felt preget av sterk emosjonell mobilisering.

Delmål:

Få økt kunnskap om effekten av å organisere en rettsprosess med fokus på realitetsorientering og samarbeidsmuligheter.

Få økt kunnskap om ulike metoder som kan fremme samarbeid mellom foreldre og deres barns behov når barn blir gjenstand for foreldrenes konflikt.

Prosjektsammendrag:

Det er i dag bred enighet om at barns utvikling og helse utsettes for en stor skaderisiko ved vedvarende å bli eksponert for foreldrenes tvist om dem. Det er også en vanlig erfaring at i tvister om omsorg, foreldreansvar og samværsrett, er konfliktnivået høyt, og at motsetningsforholdet ofte forsterkes mens saken er under behandling ved domstolene. Ved Indre Follo herredsrett har det i fire år pågått et forsøksprosjekt hvor en har søkt å tilrettelegge saksbehandlingen slik at konfliktnivået reduseres og barnas forhold til foreldrene avklares i en forpliktende avtale. Ca. 50 saker er blitt behandlet gjennom dette forsøksprosjektet, benevnt "Konflikt og forsoning", og langt de fleste har latt seg løse i minnelighet. Det prosjekt det søkes støtte til er et evalueringsstudium av dette forsøksprosjektet. Denne undersøkelsen vil søke å belyse hva ved arbeidsmodellen som synes å bevirke at saker lar seg løse i et stort omfang, og å identifisere de virksomme elementene ved forhandlingenes rammebetingelser og ved forhandlingsprosessen. Dernest å beskrive hva som kjennetegner de løsninger som fremforhandles, og vurdere hvorvidt de løsninger som foreldre kan enes om og som derfor reduserer og/eller opphever deres konflikt, også har det antatte resultat at omsorgen for barna blir bedre på så vel kort som lang sikt.

Rapportering fra prosjektet:

[Sluttrapport og publikasjoner](#)

[Resultatrapport](#)

[Framdriftsrapport 2006](#)

Evaluering av forsøksprosjektet "Konflikt og forsoning"

Fra resultatrapport:

Evalueringsprosjektet "Konflikt og forsoning" hadde som målsetning å gjøre en innholds- og prosessevaluering av en forsøksvirksomhet med en forhandlingsmetode for domstolens arbeid i saker etter Barneloven kapittel 5 og 6, de såkalte barnefordelingssakene. Denne forsøksvirksomheten var lagt til Indre Follo tingrett og er derfor ofte benevnt som Follomodellen.

Utgangspunktet for forsøksvirksomheten ved Indre Follo tingrett var kunnskap om at barn utsettes for stor skaderisiko ved over tid å måtte befinne seg i sentrum av en foreldrekonflikt, og erfaringen med at slike konflikter gjerne eskalerer under en ordinær rettslig behandling. På denne bakgrunn ble det stilt spørsmål om retten kunne organisere og gjennomføre disse sakene på en måte som virket mindre konflikt drivende og i mange tilfeller kunne føre til minnelige løsninger.

Forsøksvirksomheten ble organisert i form av saksforberedende rettsmøter, og bestod av et strukturert sett av møter mellom dommer, foreldrene som parter, partenes advokater og en sakkyndig psykolog. Hensikten var todelt; for det første ønsket man å utprøve alternative rammebetingelser og fremgangsmåter til den tradisjonelle rettslige behandlingen av disse sakene, og for det andre ønsket man å utvikle kunnskap om hvorledes omsorgstvister rettslig kunne løses slik at de negative konsekvensene for barn og foreldre kunne miniseres.

Forsøksvirksomheten startet i 1997 og strakk seg til 1. april 2004 da forsøksvirksomhetens behandlingsprinsipper ble innført som en hovedregel i barneloven for hvorledes disse sakene skal behandles. Evalueringsundersøkelsen antas å ha betydelig relevans for praksis-utformingen relatert til de nye lovreglene.

Evalueringsprosjektet "Konflikt og forsoning" har hatt som målsetning å systematisere kunnskapen som er høstet gjennom forsøksvirksomheten på en måte som kunne være nyttig når metodens behandlingsprinsipper skulle implementeres ved alle landets domstoler. Selv om forsøks-virksomhetens rammebetingelser nå er lovfestet, er det imidlertid mulig å utøve ulike praksiser med utgangspunkt i disse. Evalueringsprosjektet har hatt som sin overordnede kunnskapsambisjon å frembringe en utdypende forståelse for hva det er som virker når avtalebaserte løsninger lar seg fremforhandle og hvilke betingelser som ikke er til stede når man ikke lykkes, altså hva de virksomme elementene består i og under hvilke betingelser de lar seg utløse.

Evalueringsprosjektet har frembrakt slik kunnskap. I prosjektet er det ved bruk av deskriptiv statistikk gjort en resultatanalyse og en beskrivelse av ulike ytre forhold ved barn og foreldre som er omhandlet av forsøks-virksomheten. Det viser seg at fire av fem saker finner omforente løsninger. Videre viser det seg at barnefordelingssaker i de fleste tilfeller dreier seg om små barn med unge foreldre som da barnet kom til verden levde sammen. Barnefordelingssakene dreier seg derfor om omsorgs-organisering av mange barneår, ofte om organisering av omsorg for en hel barndom. Foreldrene har nokså nylig gått fra hverandre og befinner seg i en brudd- eller oppbruddsfase hvor det er mange ting som skal falle på plass og hvor det er mye å skulle forsone seg med. Livssituasjonen til foreldrene er ofte uavklarte. Det er grunn til å anta at i en situasjon hvor mye kan endre seg i tiden som kommer vil avtalebaserte løsninger som på en helt annen måte enn en dom gir rom for fleksibilitet og endringer, være å foretrekke.

Den statistiske analysen viser at metoden er anvendbar på tvers av ulike konstellasjoner av forhold knyttet til foreldrene, deres relasjonshistorier og forhold ved barna. Slike forhold har imidlertid ingen signifikante effekter på resultatet, altså om en sak lar seg løse ved forlik eller om den krever en dom.

For å få svar på evalueringsprosjektets overordnede problemstillinger har det vært nødvendig å gjøre en inngående kvalitativ studie av sider ved prosessen. Denne er gjennomført i flere steg og har resultert i en punktvis modellbeskrivelse av fremgangsmåter og anvisninger for hvorledes de profesjonelle aktørene, dommer, advokater og sakkyndig, bør utforme og utøve sine roller. Kort oppsummert er de sentrale funn at rettsmøtene bør ha en disiplinerende struktur, at fremgangsmåter i forkant kommuniseres til aktørene og at det er hvilken omsorgsorganisering dette eller disse barna er mest tjent med som må få alles oppmerksomhet. Det er videre av sentral betydning at prosessen innrettes slik at man får til en diskurs hvor ikke rettferdighets- og fordelingsspørsmål blir det sentrale. Hvis ikke blir prosessen dominert av kontrære og gjensidig utelukkende perspektiver. Ved i stedet å fokusere spørsmål knyttet til omsorgs-organisering kan det skapes et felles problemfokus hvor løsningen på de aktuelle spørsmålene kan utgjøre en felles agenda. I avhandlingen er fremgangsmåter for å oppnå dette og rasjonalen for disse drøftet inngående.

Evalueringssprosjektets resultater antas å få stor betydning for diskusjonen i fagmiljøet for hvorledes man skal tilrettelegge og gjennomføre retts-prosessene i disse sakene, og for kompetanseutvikling for dommere, advokater og sakkyndige psykologer. I forhold til det siste kan det nevnes at resultatene med relevans for rolleutformingene for de profesjonelle aktørene er publisert gjennom tre artikler i de relevante fagtidsskriftene.

Som et siste steg i evalueringsprosjektet ble forsøksvirksomhetens metode også utprøvd på saker etter barnevernloven for å teste dens generaliserbarhet. I forståelse med Domstolsadministrasjonen ble tretten barnevernssaker behandlet etter en tillempet versjon av metoden, og alle fant omforente løsninger under saksforberedelsen. Resultatet gir støtte til en antagelse om at metoden er anvendelig også på de rettslige omsorgs-tvister som reguleres av barnevernloven.

Doktorgradsavhandling er innlevert og det er blitt publisert seks artikler fra prosjektet. Disse omhandler beskrivelse og idégrunnlaget for forsøks-virksomheten, resultater i form av implikasjoner for henholdsvis dommerrollen, advokatrollen og rollen som sakkyndig, og to artikler om utprøving av Konflikt og forsoningsmodellen i saker etter barnevernloven.

[Tilbake til prosjektet](#)

Skrevet av: [Rita Bergersen](#)

Publisert: 10.05.2006

Sist oppdatert: 04.06.2008

Evaluering av forsøksprosjektet "Konflikt og forsoning"

Fra framdriftsrapport 2006:

Evalueringsundersøkelsen har (foreløpig) gitt svar på 10 problemstillinger av mer spesifikk karakter. Disse er følgende:

1. Hva er konfliktkonstellasjonene i saker etter barneloven? Evalueringsundersøkelsens svar er at det er barnets tid og grad av involvering i deres liv som foreldrene kjemper om. Det er disse to faktorene, tid og grad av involvering, som foreldre ber retten finne en delingsnøkkel for i en barnefordelingssak.
2. Hvilke diskurser inviterer barnelovssakene til? En analyse av stevning, tilsvarende og prosesskriv i de 30 sakene som er gjenstand for en grundig gjennomgang, viser at sakene presenteres på måter som gjør at det inviteres til en fordelings- og rettferdighetsdiskurs. At det er denne diskursen som er den toneangivende ser vi også i det offentlige ordskifte om kvinner og menns forhold til barn etter samlivsbrudd.
3. Inviterer forsøksvirksomheten deltakerne til en annen diskurs? Det gjør den, og det er denne endrede diskursen som speiler det sentrale metodiske grepet i forsøksvirksomheten. Evalueringsundersøkelsen viser at det er når det blir en annen diskurs som får spillerom at sakene kan finne forhandlingsbaserte løsninger. Denne diskursen dreier seg om omsorgsorganisering. Det er en slik diskurs som aktørene i forsøksvirksomheten inviteres til. Dette gjøres bevisst fordi en omsorgsdiskurs åpner for å vri sakens fokus fra (1) et rettighetsperspektiv ("jeg har like stor rett til barnet som du") og fra (2) et konkurranseperspektiv ("jeg er bedre enn deg, jeg har mer å tilby/du er dårligere enn meg, har mindre å tilby") som representerer kontrære og gjensidig utelukkende perspektiver og posisjoner, til et problemfokuset perspektiv "hvordan skal vi få dette til sammen" Dette funnet er i samsvar med funn fra internasjonal konfliktløsningsforskning (Deutch & Coleman): Konflikter står mellom mennesker og skiller, å finne løsninger kan derimot utgjøre en felles agenda.
4. Gir prosessformen i forsøksvirksomheten foreldrene større mulighet enn i ordinær prosessavvikling til å rette oppmerksomheten mot at de til tross for uenigheten, likevel fortsatt sammen skal være foreldre for felles barn? Evalueringen viser at det forholder seg slik. Dette skjer fordi prosessen fokuserer mulige felles foreldreskapsløsninger, og fordi konkurranseperspektivet nedtones så lenge man forhandler om løsninger med et slikt utgangspunkt.
5. Spørsmålet om konflikten skjerpes mens prosessen pågår fordi foreldrene posisjonerer seg i forhold til nedlagte påstander. Svaret er at dette skjer i liten grad også som følge av at konkurranseperspektivet nedtones. Tvert imot dempes konflikten i de fleste tilfeller fordi man søker og finner frem til samarbeidsløsninger.
6. Barnelovssakene er ofte krenkelsesdrevet viser evalueringsundersøkelsen. Dette funnet er helt i tråd med hva man antok måtte være tilfelle og som var en ledetråd for utviklingen av selve forsøksvirksomheten. At krenkelse er en sentral dimensjon har også funnet en sterk empirisk støtte gjennom anvendelse av prinsippene i forsøksvirksomheten på barnevernsakene. I dette forsøksprosjektet ble krenkelsesaspektet særlig søkt ivaretatt ved at prosessen tok sikte på å gi foreldre tilbake tapt verdighet ved gjennom saksforberedelsen å fokusere på hvorledes foreldrene kunne bidra til gode løsninger for barna sine. Løsningsprosenten som vi oppnådde i denne forsøksvirksomheten ble endog høyere enn det vi har oppnådd i barnelovssakene.
7. Evalueringsundersøkelsen viser at foreldre i barnefordelingssaker i de aller fleste tilfellene inntil nokså nylig har levd sammen i ekteskap eller samboerforhold som altså er avsluttet kort tid før konflikten om barnet bringes for retten. Det er sjelden at foreldre som ikke har hatt en relasjon til hverandre over tid, reiser en barnefordelingssak, viser undersøkelsen. At krenkelsesaspektet er et sentralt aspekt ved disse sakene antas å henge sammen med dette fordi foreldre i rettslig konflikt om sine barn i et betydelig flertall er i en oppbrudds- og nyetableringsfase. Dette setter preg på

det emosjonelle klimaet som forhandlingene skjer under fordi man gjerne anklager og anklages for det som måtte ha gått galt.

8. Barnelovssakene dreier seg om små barn viser undersøkelsen. De har ofte ikke nådd skolealder og er sjelden i ungdomsskolealder (spesifiseres av SSPS). Barnets alder når de er over 3 år, predikerer ikke om man når frem til forhandlingsbaserte løsninger eller ikke lykkes med det.
9. Saker som omhandler barn yngre enn tre år løses i all hovedsak. Grunnen er at i sakene som omhandler de aller minste, lar forhandlingsrommet seg nesten alltid tydelig definere.
10. Forhandlingsbaserte løsninger innebærer ikke nødvendigvis gjør at foreldrene forholder seg mer forsonlig til hverandre. Noen ganger skjer det - men det at konflikten finner en omforent løsning kan like gjerne innebære at det som skapes gjennom en rettslig bindende avtale, er et ytre rammeverksom gjør det mulig å håndtere det konfliktfylte bedre, altså "kjøreregler".

[Tilbake til prosjektet](#)

Skrevet av: [Rita Bergersen](#)

Publisert: 10.05.2006

Sist oppdatert: 28.12.2006
